

Կտեսիսայ (ecl. 20) ըսելը. «Թագաւորեաց քսեցըսէս որդի, եւ Արտաւան Արտաշէր որդի իւր չգոր իշխեցող առ նովաւ, որպէս չայր եր առ Նորին չարքն», Արտաւանի պաշտօնը քսեցըսէսի թագաւորելու սկսած ատենները կը գրուի հոս, որ յայտնի սխալ է: Բայց ասով չի շատանար նաեւ. Արտաւանայ Տօր՝ Արտաշէրի Տամար կ'ընէ թէ Նոյն պաշտօնն ունէր Դարեհի (եւ Կամբիսեսայ) ժամանակ: Ուստի եւ Կտեսիս ասոր մահն ալ նշմաթամանակ կը դնէ (ecl. 19) Դարեհի մահուան: Ստուգիւ ալ անմիջապէս կը տեսնուի, որ Կտեսիս զԱրտաշէր գրած է դիւմամբ: Լեբրոգոսայ յիշած Պրեքսասպէս չազարպատին տեղը, ուստի այժմ բոլորովին կը մեկնուի այն պարագայն թէ ինչպէս Լեբրոգոսայ քով լիովին լուսթիւն կը տրիւ այնպիսի մեծ անձնաւորութեան մը մասին: Կտեսիսի Լեբրոգոսէն ուրիշ բազմաթիւ իրական խոտորումներն ալ այսպէսով կը մեկնուին դիւրաւ: Որովհետեւ Կտեսիս ասորպէս էր ըսելու որ Արտաւանայ չայրը մինչեւ քսեցըսէսի թագաւորութեան ժամանակները ողջ էր. ասով բնականապէս ոչ թէ ինքն այլ առ առաւելն անանուն Ներքինի մ'եղած պիտի ըլլար այն, որ իւր անկեղծութեան զոչ եղաւ: Ինքնին յայտնի է որ Արտաւանայ (ecl. 13—14) նախնական պատմութեան հետ կապակցիլը՝ չարեւանցի կապ մըն է միայն: Մորգին սպանուով Կտեսիս յայտ յանգաման քսեցըսի սպանման ժամանակն յօդնած է:

Արտաւանայ Տօր անուան Արտաշէր կոչուիլը՝ կարելի է: Սակայն ինծի հաւանականագոյն կ'երեւայ որ Դարեհ Ք. Քրոսի եւ Արտաշէս Բ.ի ժամանակի այս (Արտաշէր) անուամբ յիշուան ելլող երկու անձանց մին իւր պատմական կաշապար գործածուած ըլլայ Արտաշէր Ա. Նոյն համար. եւ այս հաւանականագոյնն Քրոսի այն զօրավարն է, որ կը յիշուի ecl. 50) որ արդէն նկատիլ ըլլալով Արտաշէր, անշուշտ իւր բանակին մէջ ունէր Նոյն աշխարհէն մարդիկներ. մինչդեռ Պլուտարքեայ (Plut. Artax 12) յիշած

1 Ecl. 13. Հմմտ. Լեբրոգ. Գ. 74. Իմ Assyriaca, 628. Ըստ Լեբրոգոսայ Պրեքսասպէս իւր զինք աշտարակէ մը վար կը ձգէ, այսինքն արտաւանի աշտարակէ մը (Ataskada, այսպիսի աշտարակի մը մէջ նկարը տես F. Justi, Gesch. der oriental. Völker im Alterthum, p. 414 եւ Ստահրեան գրաւորութեան վրայ, անդ. էջ 453): Կտեսիս ուղղութեան կը բացատրէ «մահան» (λερόν) կոչուով: Նոյնպէս կը բացատրէ Բեհհուանի արձանագրութեան բարեխալաթ թարգմանութիւնն Հինպարսկերէն ʾšdānā բառը bit ilāni թարգմանելով:

«ան», արքային Արտաշէս Բ.ի՝ կը համարիմ թէ ըլլայ Արտաշէր Բակտրիացին, Որոստեայ չայրը, չայց աշխարհի սատրապը՝:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

ՄՆՀՏՏՍՐ ՈՍԿՆՆ ԲԺՅԻՎ ԳՐԻԳՈՐԵՆՆ

Գտնուելով այս օրերս Բանկալթիի Ազգ. Գրեքմանատունը, հոն պատահաբար կարգացի այս անունը, փոքրիկ եւ անշուշտ տապանաբարի մը վրայ, որուն վերտառութիւնն էր,

Այս է տապան հանգստեան
ակնցի պարոն Գրիգորի
որդի մահոտի բոխի
Ոսկանին, որ փոխեցաւ.

ի կեանս
դիպողացդ սոյն շէրմիս
ինդրի համակ, տալ ջեր
մն սիրով զչայր մեր
միակ, որպէս է հասա այսօր
վճիռն անբակ, վաղիւն
ձեզ առ պատրաստ կայ
անսայ թաք: Թվին ՌՄԺԵ.
յուսմբը. Գ:

չայց 1215 (Քրիստոսի 1766) թուականին վախճանած այս բժշկիս անունը Նոր կ'ուսանէի սոյն համառ արձանագրութենէս, որ իւր միադարեան եւ աւելի հնութեամբը Նոր էջ մը ինձ կը բանար 18^{րդ} դարու հայ բժշկական պատմութեան մէջ:

Ոսկան բժիշկ Գրիգորեան, ժամանակակից Նախեան Եակոբ Պատրիարքին, յայտնի է որ ժամանակակից էր նաեւ անցեալ դարու Նշառար հայ բժիշկներէն՝ Ախթերեան-Թովհան-Նէսեան Կարապետին, զոր ծանօթացուցած եմ արդէն¹:

Որդի Ակնցի Պարոն Գրիգոր անուն անձի մը, ինչպէս կը յայտնէ տապանագիրը, Ոսկան բժիշկ Կամ Կ. Պղտեցի էր, եւ կամ հօրը պէս

¹ Պրեքսասի արձանագրութեան տես առ Fränkel, Inschriften von Bergamon. Կրմուտադի արեւելեան դարեանցին Հինգերորդ կարգու արձանագրութիւնն առ Humann und Puehstein, Reisen in Klein Asien u. Nord-Syrien, p. 288. Հմմտ. Th. Reinauch, La dynastie de Commagene, Rev. des études grecques, 1890, p. 362ff.

² «Հանգիւն Աւուրայ» 1896 ԹԻ. Եւսեփորի էջ 4—8:

